

“भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार ” योजनेंतर्गत गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ चौरस आहार देण्याचा कालावधी वाढविण्याबाबत.

**महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग**

शासन निर्णय क्रमांक: आविवि-२०१६/प्र.क्र.६६/कार्यासन-८

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक : २ ऑगस्ट, २०१६

- वाचा :** १) मा.राज्यपाल यांचे क्रमांक: आरबी/डीबी/ई-११०१९/३३ /२०१५/न्युट्रीशियल/२०१५/५७९, दि. २८ जुलै, २०१५ चे पत्र.
२) मुख्य सचिवांच्या कार्यालयाचे पत्र दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०१५
३) शासन निर्णय क्रमांक: टिएसपी-१०८६/८७१०/प्र.न.३१/का-५, दि.०९/०३/१९९०
४) शासन निर्णय क्रमांक: आविवि-२०१५/प्र.क्र.७८/का-८, दि.१८/११/२०१५
५) शासन निर्णय क्रमांक: आविवि-२०१५/प्र.क्र.७८/का-८, दि.३०/११/२०१५
६) क्र.आविवि-२०१५/प्र.क्र.१०७(२)/का-८, दि.२०/०७/२०१६ - राज्य संनियंत्रण समितीच्या बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना :

अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गरोदर स्त्रियांना शेवटच्या तिमाहीमध्ये व स्तनदा मातेस बाळंतपणानंतर पहिल्या तिमाहीमध्ये एक वेळ चौरस आहार देण्यासाठी “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना” संदर्भाधीन दि.१८ नोव्हेंबर, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये दि.१ डिसेंबर, २०१५ पासून सुरु करण्यात आली आहे. सदर योजनेच्या कार्यक्षेत्रामध्ये संदर्भांकित दि.३० नोव्हेंबर, २०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सुधारणा करुन ही योजना अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील १६ जिल्ह्यातील ६९६२ गावातील अंगणवाड्यांमध्ये राबविण्यात येत आहे.

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण २०१५-१६ नुसार ग्रामीण भागामध्ये स्त्रियांमधील रक्तशयाचे (अॅनेमिया) प्रमाण व निकषापेक्षा शरीर द्रव्यमान सुचकांक (बीएमआय) कमी असलेल्या स्त्रियांची संख्या अधिक आहे. गरोदर स्त्रिला पहिल्या तिमाहीत उष्मांक आणि प्रथिनांची अधिक आवश्यकता असते. पहिल्या तिमाहीपासून गरोदर स्त्रिला आवश्यक पोषण आहार दिल्यास तिचे आरोग्य व बाळास जन्म देण्याची क्षमता वाढविण्यास तसेच नवजात बालकाच्या आरोग्यास फायदेशीर ठरते. तर स्तनदा मातेस आवश्यक पोषण प्राप्त झाल्यामुळे नवजात बालकास मातेचे पर्याप्त दूध प्राप्त होऊ शकेल जे बालकास विविध रोगांपासून प्रतिबंध करण्यास व एकूण आरोग्यासाठी अत्यंत आवश्यक आहे. त्यानुषंगाने स्त्री गरोदर असल्याचे निश्चित झाल्यापासून बाळंतपणापर्यंत तसेच स्तनदा मातांना पहिले ६ महिने एक वेळ आहार देण्याबाबत भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेंतर्गत स्थापन राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीच्या दि.२६ एप्रिल, २०१६ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये चर्चा करण्यात आली. तसेच

राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीच्या दि.१५ जुलै, २०१६ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये वाढीव कालावधीसाठी या योजनेतर्गत आहार देण्यात यावा, अशी सूचना करण्यात आली. त्याचबरोबर सन २०१६-१७ या वर्षाच्या अर्थसंकल्पीय भाषणात या योजनेची व्याप्ती वाढवून आदिवासी क्षेत्रातील सर्व गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ आहार देण्यात यावा या बाबीचा अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे. त्यानुषंगाने अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील अंगणवाडयामधील गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळ आहार देण्याचा कालावधी वाढविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

- १) भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेतर्गत अनुसूचित क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील अंगणवाडयामधील स्त्री गरोदर असल्याचे निश्चित झाल्यापासून म्हणजेच प्राथमिक आरोग्य केंद्र व जवळच्या अंगणवाडी/मिनी अंगणवाडी मध्ये नोंदणी झाल्यापासून गरोदर स्त्रियांना बाळंतपणापर्यंत व स्तनदा मातेस बाळंतपणानंतर ६ महिने एक वेळ चौरस आहार देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- २) भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेतर्गत वरील प्रमाणे गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना वाढीव कालावधीसाठी आहार देण्याची सुरुवात दि.९ ऑगस्ट, २०१६ या जागतिक आदिवासी दिनापासून करण्यात यावी.
- ३) गरोदर असल्याचे निश्चित झालेल्या स्त्रियांची नोंदणी अंगणवाडी/मिनी अंगणवाडी केंद्रामध्ये करण्यात यावी. तसेच प्राथमिक आरोग्य केंद्रात नोंदणी झालेल्या गरोदर स्त्रियांची पडताळणी करावी व ज्यांची नोंदणी अंगणवाडी/मिनी अंगणवाडी मध्ये झालेली नाही त्यांची नोंदणी करून गरोदर स्त्रियांना एक वेळ आहार घेण्याबाबत अंगणवाडी सेविकेने प्रेरीत करावे.
- ४) या योजनेतर्गत वाढीव कालावधीसाठी एक वेळ आहार द्यावयाचा असल्याने अंगणवाडी सेविकेने लाभार्थी नोंदवही वेळोवेळी अद्ययावत करावी.
- ५) वाढीव कालावधीसाठी एक वेळ आहार द्यावयाचा असल्याने अंगणवाडीनिहाय लाभार्थ्यांची संख्या विचारात घेवून उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण यांनी आहार समितीच्या बँक खात्यामध्ये तीन महिन्यांसाठी आगाऊ अनुदान उपलब्ध करून द्यावे. यासंदर्भात जिल्हानिहाय जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनेतून उपलब्ध करून दिलेल्या तरतुदीचे आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांनी नियोजन व संनियंत्रण करावे तसेच निधीच्या उपलब्धतेचा वेळोवेळी आढावा घेवून अतिरिक्त तरतुदीची आवश्यकता भासल्यास शासनास अवगत करावे.
- ६) या योजनेचे कार्यक्षेत्र, आहार घटक, आहार तक्ता, आहार समिती, राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती, जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी समिती, प्रति लाभार्थी आहाराचा खर्च, लेखे ठेवण्याची कार्यपद्धती, योजनेचे लेखाशिर्ष व इतर अंमलबजावणीबाबतच्या तरतुदी संदर्भाकित दि.१८ नोव्हेंबर, २०१५ व दि. ३० नोव्हेंबर, २०१५ नुसार विहित केल्यानुसार लागू राहतील.
- ७) वाढीव कालावधीसाठी लाभार्थ्यांची निश्चिती करून एक वेळ आहार सुरु करण्यासाठी उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (बाल कल्याण) जिल्हा परिषद, प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प आणि प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास सेवा यांनी विशेष प्रयत्न

करावेत व योजनेचा मासिक आढावा घेवून अहवाल जिल्हा स्तरीय अंमलबजावणी समिती व आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांना सादर करावा.

- ८) उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (बाल कल्याण) जिल्हा परिषद, यांनी या योजनेतर्गत अंगणवाडयामधून एक वेळ आहार अखंडीतपणे सुरु राहील याची विशेष दक्षता घ्यावी. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांनी योजनेचा आढावा घेण्यासाठी माहिती व्यवस्थापन प्रणाली (MIS) तयार करून मासिक अहवाल आदिवासी विकास विभाग व महिला व बाल विकास विभागास उपलब्ध करून द्यावा.

सदर शासन निर्णय महिला व बाल विकास विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.२४४/२०१६/एपीजे-२०१६/प्र.क्र.२४४/का-५, दि.२६/०७/२०१६ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०८०२१३२५१५९८२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजगोपाल देवरा)

सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा.मंत्री (महिला व बाल विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा.मंत्री (सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मा.मंत्री (अन्न व नागरी पुरवठा) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) मा.राज्यमंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) सर्व मा. संसद सदस्य,
- १०) सर्व मा. विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ.
- ११) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १३) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

- १५) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १६) प्रधान सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १७) सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) सचिव, अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १९) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
- २०) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे
- २१) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक.
- २२) महासंचालक, राजमाता जिजाऊ पोषण मिशन, नवी मुंबई.
- २३) आयुक्त, कुटुंब कल्याण, मंत्रालय, मुंबई.
- २४) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई.
- २५) संचालक, सार्वजनिक आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- २६) सर्व विभागीय आयुक्त
- २७) सर्व जिल्हाधिकारी
- २८) युनिसेफ राज्यप्रमुख, मुंबई.
- २९) स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी
- ३०) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (अनुसूचित क्षेत्र/सर्व आदिवासी जिल्हे)
- ३१) सर्व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास
- ३२) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
- ३३) प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बाल विकास प्रकल्प (संबंधित जिल्हे)
- ३४) सह संचालक, माहिती व प्रसिध्दी संचालनालय, मुंबई.
- ३५) सह संचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- ३६) सर्व जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- ३७) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बाल कल्याण, जिल्हा परिषद (अनुसूचित क्षेत्रातील १६ जिल्हे).
- ३८) जिल्हा कोषागार अधिकारी (संबंधित जिल्हे)
- ३९) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई/नागपूर.
- ४०) महालेखापाल (लेखापरिक्षा), मुंबई/नागपूर.
- ४१) वित्त विभाग (व्यय -१४), मंत्रालय, मुंबई -३२
- ४२) सर्व सहसचिव /उपसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४३) सर्व अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४४) निवड नस्ती -कार्यासन (८)
